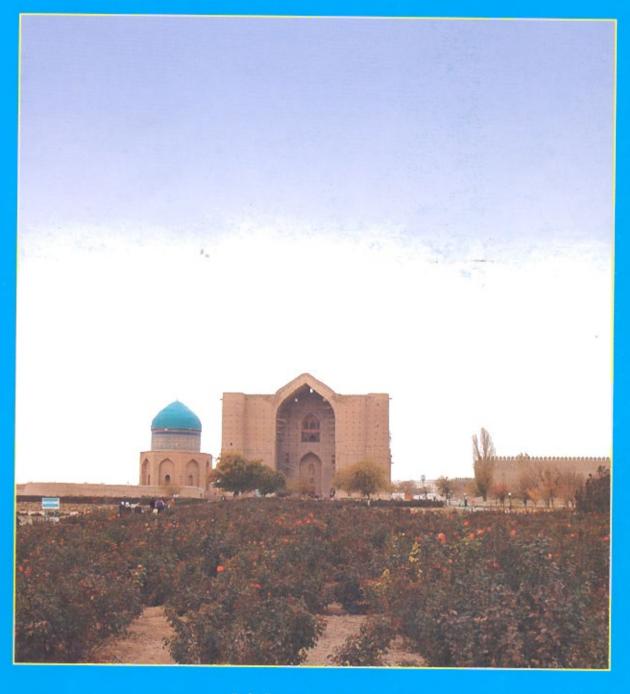
Қоғамдық-саяси, ғылыми-құқықтық журнал

SAI WOIE SANAI

Общественно-политический, научно-правовой журнал

№6 қараша-желтоқсан, 2007

АЗАМАТТЫҚ ҚҰҚЫҚ

ДИФФАМАЦИЯ ЖӘНЕ АДАМНЫҢ АР-НАМЫСЫ МЕН КАДІР-КАСИЕТІ

Думан МӘУЛЕНОВ, Қазақ гуманитарлы - заң университетінің аспиранты

Кай когамның болса да ең басты байлығы мен баға жетпес казынасы адамның озг. Ендеше ояы барынша құрметтеу сол. когамный оркениет кошине каншалықты ілескенін, мэдени даму деягейзі корсетеді. Өткен доугрлер гарихына көз жүгірісек, адамаы турлі өлеуметтік топтарға, таптарға, ұлтттарға, панымсенимие, баска да белгілерніе карай жіктеу мен болу - олар дын теңлігін, даролығын, кісілік қаспеттерін қадірлеуге, жеке тульта ретінде мудделерін толық ескеруге мумкіндік бермеді Оркениет өрісі кеңшен сайын адамның сан түрлі өмірлік муалелерін тану ескеру, қанағаттандыру моселетері күн гортібіне қоныла бастады. Лемократиялык, кұкыктық мемлекет орныктыру барысында адам мүдделері басты күкыктыксаяси құжаттарда, ен әуелі Ата занда тиісінше орын алып келеді. Мұнын өзі үлкен бетбұрыс, өлгерлеушілік қадам екені анык Солай дегенмен жеке адамнын кұқықтарын, мақсатмудделерін зандарымы да бекіту өздігінен барлық проблематарды шешіп бере алмайды. Өйткеш алам мудлелері сан алуан орі күрделі. Олар жайындағы таным-түсінігіміз де үнемі кенейіп. тольный отырады. Адамный ар-намысы мен кадір-каспетчі сак тау әрі корғау барыуында бұрын біле мәлім болмаған, бірак. омірде кездесетін, біркатар шет салерде өлдекашан тожірибете енген уғымдар мен туспиктер бар екенін білеміз. Сопын бірі диффамация... Евдеше, осы моселения кыр-сырыя ашуға талпыные жасап корельк

Бір сөзбен айтсах, аиффамация легенімі і - біреуді қара лайтын маліметтерді жарпалау. Копшлліктін үлкен бір тобына таралатын жалған сөз айту немесе отарды кез-келген түрле жариялау сол адамный ар намысына, беделіне нуксан келтірелі, кукык бузу болып табылылы. Әдетте мұндай мөліметтерді тарату соған қатысты кіспе қарсы негізсіз айыптаулар туғы алы, сондай-ак, жеке басына моральдік зардан болып есептелетін қолайсырдықтар әкеледі /1, 22 б./

Ресей сот жүнесінің өкілі, осы проблеманы жан жақты зерттеп журген заягер выым В.С. Потапенховый аныктамасы бойынша, диффамация - сөз бостандығы және бұқаралық ақпарат құралдары еркіндігін асыра пайдалану, жәбірленуші жоналде ел-жұрттың алдында шындыққа сойкес келмейін қаралаушы мәліметтерді тарату арқылы адамның ар-намысын, қадіркасиетін және іскерлік беделіп кемсітуге бағытталған азаматтық құқықтық деликт /2, 72 б./. Мұны осынау ұғымның жал пылама сипаттамасы деуге болады.

Диффамация уғымы Батыстын заннамасында және бірқатар отандық өлебиеттерде дәйексіз, шындыққа сәйкес келмейтан ғана емес, кез келген қаралаушы мөліметтерді, онын шінде накты болған жағдайларды да таршулы қамтиды. Дәйекті лиффамацияна шындыққа негізделген болса да мазмунында адамға жағымсыз сипаттама беретін және онын кісілік қасиеттеріне нуксан келтіретін моліметтерлі тарату жатады. Буларға адамда кейбір аурулардың бар екендігі, жеке өмірінің интимлік жағынын анык-канығы, өткен өмірінде сотты болғаны, тағы басқа аклараттарды қосуға болады. Әлбетте, мұндай мөліметтерлі айту және жұртқа жариялау сол адамның жүйкесіне күш түсіріп. конын тозқытатыны анық. Бұрынғы Кенес Озағынан тараған ездердін көпшілігінде бұған қарсы айқын да дол азаматтықкұқықтық санкциялар жок. Алайда осынау азаматтық-кұқықтық деликт өлемдегі көптеген мемлекеттердиң құқықтық жүйесінін ажырамас элементі болып табылалы.

Бұл жерде біз бірқатар мемлекеттердегі осы мәселенін

кұқықтық жолмен шешілу жағдайларына шолу жасай кетпекциміз. Мысалы Францияның 1819 жылғы Қылмыстык кодексиде кызметтеп немесе кызметтен тыс аламдардын жеке пемесе отбасылык өміріне қатысты қаралаушы жандайларды жариялаганда оның шындығын дәлелдеуге жол берілмеген Швейцарияный 1937 жылғы Қызмыстық колексисте лиффамацията қатысты, жәбірленушинін жеке өміріне қатыстысын есептемегенде, бардық қаралау жағдайларында жалықсылығынып негізі ретінде шындыққа ситтемс жасауға жол беріледі.

Жапония Қылмыстық көдексінің диффамация жөкіндегі анықтамасына қарасақ, ол - оллекім туралы ініліг пемесе жалған болуына қарамастан оның ар намысына тиетін мәліметтерлік кандай да бір гаратылуы. Өлген адамның ар-намысып таптаған хабардын иесі шындығы дорелденген жандайда ғана жазадан босатылады. Англо-саксон кұқықтық жүнесіне жаталып Ұлыбритания заянамасыная бұл саладағы негінге алатын акт - 1996 жылғы диффамация туралы зан болып табыласы. Осы ыңның мон-манызына қарағанда диффамацияға қоғамның саназы. мүшелерінін түсінігінде адамды кемсіту болып табылатын HIK-DUCD WATATE

Килні кемсігетін тусінік ретінде оны жеккөрініштілікпен мыскылдау немесе басқалай қоғамдық бөлектеу жақтырмау максаты бар шкір есептелелі. Мұңдай пікірлер кісінің абыройатағына қандай да бір орынды жеккөрішіштілік жапсырғанжансырмағанына қарамастан орқашан диффамация болып табылалы Мысал репиде 1943 жылғы қозғалған бір істі атсақ, онда жауапкер өзінін фильминде талапкер зорлауға ұшыратан деген болдтын. Сот зорлау жөніндегі бұл пікір. талапкерлін қасында болған басқа аламдарға колайсыздық туғызған кезден бастап, тіпті, мұндай ойлың озі адамға кандай да бір моральдік жағымсыз діақ жансырмаса та, диффамация болады деп тапты. Британ зациамасы мысатына сойкес конілді толкытатын (бала асыран алу күниясы, белгін бір ауру турлеріні моліметтер таротуға тыйым салу жөнінде ұсыныстар айтылды /3, 141 б./.

Жалны Еурона елдерінде лиффамацияна қарсы ғандар бар шылык. Оның бөрі де «Адам құқын және негізгі бостандыктарын қорғау туралы» Еуропалық Конвенцияға сүйенеді. Осынау еттерде диффамация үшин қылмыстық қудалау жантанлары жит кездеселі екен. бірак кылмыстык жаза тағайындау өте сирек көрінеді. Шамасы, бұл осы Конвенциянын 10-бабында көрсетілген ой-пікір айту еркіндігі жоппідеті қағылығы орыпзауға байданысты болса керек. Қылмыстық жаза көп ретте оңшкір еркіндігіне тұсау салатыны беледі, бұл демократиялық коғам дәстүрлеріне сәйкес келе бермейді. Еурона конвенциясына қосылғандықтан болар. Ресейде де соңғы кезде диффамация институтым енетту туралы пікірлер жиі автытуда

Жеке және отбасылық құпияның, жеке өмірдін колсуғылмайлылдығы жөніндегі кепілдігі Ресей Конституциясы 23-бабы нын 1-тармағында, ар-намыс және абырон-атақты корғау жониден ережелеран пкелей касына жазылған Бұл нормд одан әрі азаматтардын қызмені мен кәсібін жүзеге асыруға байданысты белгил болған молметтераі таратуға қодық тұрғыда. тыным салуларда озини коринсти тапты. Жеке өмір жөніндегі мәліметтерді таратуға тыйым салуды зан шығарушы «Ресейфедерациясындағы федералдық орғандар кызметі туралы», «Ресей федерациясындағы мемлекеттік қызмет туралы», тағы баска арнамы зандарка ентиси.

Осынау таннамалар өрбір адамның жағымының презумітплосынай (кіносіздік презумінілясы, салык төлеушінің немесе азаматтық анналымға қатысушыстардың т.б. алалдығы) шығапанын атап иту манызды. Осыған баңтанысты моральдік тұрғыдан да, кұқықтық тұрғыдан да айыпталған адамның жағымсы і іс-орекеті жочіндегі акпарат тек қана белгіленген төртіппен тана жұртшылыққа жариялануы тиіс, атап анткаңта жариялы турде октиплатк және сот процедураларын өткізу жолымен гана. «Жекс өмірді адамның жеке прлігінің өзінің еркіндігін пайдаланы отырып, басқаларға белгілі болмауын қалайтын жакгары курайлы» деп атап көрсетелі М.В. Баглай, - Бұл жеке адамиын өмір сүру ортасынын қолсұғылмаушылығын баларетін өзіндік стементігі. Мұндай жағдайда құшия коғамға пемесе кукыкка карсы орекеттерді жасырып-жаннайтыны ескерілін отыр. Ол әрбір адамның сырт көзден жасырын өзіндік интимдик алемі және іскерлік мұлделері болуынд табиғи ұмтылысын бейнелейлі /4 181 б.

Ресей және шетел диффамация жоничлеті дерек көзлерін талаауаын дөйекті ақпаратты таратуға байланысты бөлігінде зачиаманы дамытудын екі негізгі бағылып анықтау мүмкін болды. Әнгіме, ең өуелі, диффамацияға жеке өмірге, жеке, отбасылык, дәриерлік, тағы басқа құпияларды, сондай-ак кылмет адамдары мен жария саясаткерлердін, коғамда елеуді салмағы бар тұлғалардың кәсіби және қоғамдық қызметіне қатысты

молиметтерді жатқызу жөнінде болып отыр

- Ресейлік азаматтық-құқықтық ғылымды одан әрі дамыту аталған зиффамация гүрлерін құқықтық реттеуді дамыту жолымен жүруі тиіс, өйткені қазіргі шақта құқық қоргаудың бұл саласын неғұрлым дамыған деп те және қазіргі заманғы ғалымдар таллап жасаған деп те айтуға болмайды. Жеке өмірдің; жеке және отбасылық құпияға колсұғушылық құқығын азаматтык құқықтық корғаудың арнайы механизмін Азаматтық заннама гікелей қарастырмағаны анық. Заннамаға жеке өмірді колсуғудан азаматтық-құқықтық қорғау әдістерін енгізу азачаттардын конституциялык күкыктарын ешбір кедергісіз жүзеге асыруға барынша тиімділікті қамтамасыз етуі, адамға кез-келтен құқық бұзуға қарсы өз бетінше - далыйған, тоңмойын акімшілік аппараттың көмегіне жүгінбестен - бұзылған кұқығын қалпына келтіруіне кажетті шараларды оздігінше кабылдауға мүмкіндік беруі тиіс, дейді орыс ғалымы ОЮ Черников /5, 23-25 б./.

Жеке өмірге қолсұғылмаушылығы құқығы адамға берілген және мемлекет кепіл болған өлік туралы ақпаратты бақылыу. жеке, интимдік сипаттағы мөліметтерді жариялауға кедергі жасау мүмкіндігін біддіреді. Егер таратылған мөліметтердің қаралаушы сипаты болмаса, тіпті шындыққа сойкес келмесе те, диффамациялык деликт курамы болмайды /6, 52 6./.

Таратылған мәліметтерлін шындыққа сәйкестігіне және өз. әрекетіне таратушының субъективті козкарасына байланысты А М Эрделевский диффамацияный томендей турлеры жіктей

корсетелі

Жалған, қаралаушы мөліметтерді тарату - қасақана жасалтан, двискогі диффимация пемесе жала:

- Жалған, қаралушы мәліметтерді қасақана емес тарату касакана емес, тыйексіз диффамация:

- Шындыкжа неггэделген каралаушы молиметтерді тарату дойскті диффамация /7, 11 6 /

Соңғы айтылған диффамация түрінін бар екенін көптеген зангер-галымдар мойындайды. Мысалы, Е.А. Сухановтын редакциялауымен шыккан Азаматтык кұқык окулығында былай ден көрсетілген: «... көптеген шет елдерде...» диффамация ұғымы азаматтың ар-намысы мен қадір-қасиетін масқаралайтын жалған ғана емес, шындыққа сәйкес келетін мәліметтерді тара-D.IN 14 КАМТИДЫ...» /8, 736 б./.

Мұндай байламмен бір манызды жағдайды ескере отырып келісуге болады, - дейді Потапенко С.В. - Шын, бірак адамды қаралайтын мәліметтерді тарату барлық елдерде диффамация ұғымына жатқызыла бермейді. Бұл негізінен, ережелен тыс жағдай. Онын пікірі бойынша, шындыққа негізделген қаралаушы мөзіметті тарату диффамация уғымына кірмелді /9, 52 б./.

С.В. Потапенконый «О понятии диффамации в СМИ» макаласында АКШ-тын диффимациялык күкык жөнидегі маманыңсер Роберт Вандереттің пікірі келтірозеді. Ол былай деген екси «Диффамация жалған және артықшылықтармен қорбалмаган, адамнын белелін түсіретін, басқалараын сол кісіні айыптауға яки жек көруге немесе бизнесіне зиян келтіруге бастайтын байлам» /9. 52 б./

А.М Эрлепечский мундай көзқарастар диффамация терминінін басқа біреулі қаралайтын кез-келген мәліметті қамтитын ұғымын орынсыз тарылтады деп есептейді /10, 131 б./.

Боз шындыққа исполелген қаралаушы мөліметтердің қандай жауапкершілік жүктейтінің нақты мысалдармен талаап көрелікия... Мысалы, әрбір сайлау науканы алаында біз бұқаралык акпарат құралдарында кейбір депутаттыққа кандилаттар жонічле бурын соттатізны жөніндегі мәліметтерді, шын ман.нае отар бұрын соттылығы алынған болса да, жарияланып жүргенін байқап жұрмір. Бұл жағдайда азаматтық заниаманың ережелеріне сай бұрын сотталған қандидат сотталғаны жөнінде мәліметтерді жоққа шығаруды талап сте алмайлы, ойткент ол мәліметтер шындыққа негізделген. бірак, сотталғаны алынып тасталғаны жөніндегі мөліметтін толык еместиті оның танды мүздесін козгайды және ол сол бұқаралық ақпарат құралында заңнамаға сойкес қарсы жауабын орналастыруга күкылы

Диффамация туралы туспектер әртүрлі болғандықтан да бұл жөніндегі заннама әлі де көптеген пікіргалас туғызып отыр. Мысалы Еуропа кенесінін Бас хатпысы Т. Дэвис осы уйымға мүше мемлекеттерді диффамация үшін журналистерді қылмыстық қудалулы ын жүзінде доғаруға шақырды. От дүниежүзілік баспасөз күні карсанында жариялаған мәлімдемесінде диффамация ушін қудалау қорқытып-үркітудін барында жексұрын формасы екенін атап аятты. Шындығында диффамация үшін жазалау Еуропа кеңесіне мүше мемлекеттердігі үштен бірінде қарастырылған екен. Бұз заңдар сын мақалаларды болдырмау үшін жиі қолданылатын көрінелі. Бас қатшы мұндай заңнаманы жоюға шақырып, журналистер талап-арыздар бойынша үлкен қаржы төлемеуі гизс ексиін айтты. Мұндай шакыруды Ресей Журналистер одағы колдағанымен, Ресейдін Зая шығарушы органы салқын қабылдалы. Мемлекеттік думанын виде-спикер: Л. Слисканый ойынды орыс когамы бүл норманы альш тастауға өлі дайын емес, өйткені Ресейде де. баска мемлекеттерде ле журналистераін «тапсырыспен» жұмыс стеуг кен орго алып отыр

Бізлін еліміз де омір віл ұсынып отырган осынау удерістен сырт қала алмайлы. Қазақ қоғамында біреулі қаралау, өсек-аяң тарату, кемилліктерін бетіне басу, өзінің, туған-туыстарының, ул кы ізарынын орескел қылықтарын, олепке жатрайтын орекеттерін бетіне салық қылу, бір сөзбен айтқанда, сөзбен күйе жағу фактілері аз болмаған. Мұндай жағлайлар көбіне жалма-жан жауап беру, қолма-қол тойтарыс беру, ұтқыр сөзбен бетін қайтару жолымен шешіліп отырған. Сөзге тоқтаған, сөз күліретін бағалаған елде мұндай өкпе-реніш, бас араздықты басу жолдары сол халықтың дәстүр-салтынан, еш жерде жазылмаған дала заңдарынан шығып отырған. Бұған шешендік создер, ел аузындағы әңгімелер, ақындар айтысы, басқа да ұлттық фольклорлық туындылар мысал бола алады /11/. Бүгінгі күні мәдени деңгейіміз қанша дамыды дегенмен ескіліктің саркыншақтары жойылып біткен жоқ. Бірақ оны бұрынғының жолымен шешу мүмкін емес, Жана заңдық ережелер, ұстанымдар керек. Тек сол зандар мен ережелерге, ұстанымдарға халқымыздың озық дәстүрлерін мүмкіндігінше пайдалану жолдарын іздестіруіміз қажет деп түсінеміз.

Қорыта айтқанда:

1. Диффамация мен жаланың, қорлаудың ара-жігін ашып, әркайсысының сипаттамасын толық айқындай тусу кажет деп білеміз. Канша аптсак та диффамація жала еместоның кордау дан да өзгешетіктері бар.

2. Жеке омодиц колсуны маушылынын азаматтык-кұкыктык корых шаралары мен өлістерін татірек пақтылы Зан шығарушынын таяу арада атуаратын міндеттері болуы тіпс. Өнткені, азаматных кукыктык коргау өлісі мейлінше қолайлы, ал кейде тиги, лиффамациядан коргаудын бірден-бір міституты деп

орынды далып жүр.

3. Сөз бостандынын асыра нандалану белен алын түрган калират жан тапта диффамациятан соттык коркау - бир жананан. инливилти құқын ақпараттық деликттерлен корғантын, ехінші жағынан, жеке алам мен баспасот арасындағы даулы шешу келице бұқаралық ақпарат құралдарының еркіндігін сақтауды камтамасы 3 стеты аса маныды демократиялык, кукыктык институт ботуы тиц. Ягин, диффамацияны кукыктык айналымга ент зе отырып, біз демократияның басты осшемдерінін бірі сел бостандығы аясын тарылтып алмаймыл ба деген мәселе пвар-талас такырыбына айналуы тиос.

Под диффамацией, как в отечественном, так и зарубежном праве обърчно понимается распространение порочащих сведений о каком тибо лице - как физическом, так и юридическом. Лиффамация на сегоднящими день является насушным вопросом, изучению которого уделяется много внимания. Данная статья посвящена анализу сущности и значения указанной темы, а также выявлению правовых проблем

Автором на основе научного обзора работ о диффамации сделана попытка приведения своих выводов и предложений.

In the national and international law relations defamation is asually described as spreading of defaming information about some person - physical or juridical. Nowaday's defamation is one of the vital issues attracting a lot of attention for is studying This article provides analysis of an essence and meaning of the theme, as well as discuss juridical problems araising here

On the basis of scientific review of articles on defamation the author provides his conclusions and suggestions.

ҚҰҚЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

АУЫЛ ЖАСТАРЫНЫҢ НАРЫҚТЫҚ КОҒАМДАҒЫ АДАМГЕРШІЛІК -ҚҰҚЫҚТЫҚ ТӘРБИЕСІ

Еркебулан НУСКАБАЕВ, Қ.А. Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің ізденушісі

Жаһаңдағу жандайындағы қазіргі нарықтық коғамда батыстық ямір салғының қоленкелі жақтарын жәрнамалап, тек қана габыс табуды күштеген коммерциялык лас басылымдараын, бейнефильмаерані жоне телехібарлардың суреттемелеріне еліктеген жастардың көпшелік жиналған орындады жағымсыз. кылықтарға бой алаырын төртін бұзулары көбейін барады Мұндің жағымсыз мінез-құлық көріпелері ғылымда «левиациятых» тауыткушылык) мінез құлық деп аталады. Мінез-құлықтын мүндиг түрине қоғамға жат, әрі қоғамаық тартіппі бұзатын барлык теріс қылықтар: ұсақ бұзақылық, колиплік орындарда боктап балағаттау, басқалараын ар-намысына, шамына тип. урыну, ауыр сөздер анту, кызмыс жасау, урдык істеу қарақпылык, напыкорлык, жезокшенк, т.с.с. жаталы /1-1/ Себебі, олеуметтік өмір орданым бір қалынты бола бермейді, осыялайда кездескей кейбір қиынаықтарда адам мінезі сыр беріп женілдін астымен, ауырлың ұстімен жүруге тырысады. Мінеосындай дүрыс жолдан ауылку нышандары ауылкымалы минез кулык немесе деянанттык мінел-кулык аеп аталады.

Ғалымдар ауытқымалы мінез-күлық көріністерінін себентерін анып көрсетуге тырысады. Анталық, девиацияны биологиялық және психологиялық тұрғыдан түсіндіру, ен дальмен, ауыткыматы жылык аламнын мисэмен байтайысты астен тікір аясына кезіл саяды. Ал. ауыткымалы мінел құлықтын социологиялык, сондан-ак деминттык менез-күлыктын занвамалык-кукыктык тусіндірмесі де жоғарыла мысал ретінде хелтірілген себептерлің әсерін жоққа шығармайлы, бірак ауыл кыматы жагымсыз мінет-кұлықтыл туу және дәмән, қалыптасу себенгерін «леуметтік-мәлени факторадрмен, яғни белгілі бір коғамдық құбылыстын тамуылың белтігі бір кезенилегі олеуметтік экономикалық және рухани-мәдені жандайынын нактылы калпымен байлачыстыра карастыралы Мысалы, француз социологы Э Дюргеим олин адлага ауыткулын (деннациянын) себебі неде? Егер тевкация мен конформизм бір порсентя екі жағы болатын болса, онда біріншісіне неге көп коніл белінелі" - деген сурыктар конып, буган озі томенденніе жауаптар іздеген. Біріншіден, девнациянын өте бір өзгеше кубылыс болуынан жөне онын дам копали олие гарткыштык касиетиен деп көрсетсе, ектишилен, пазардын басым болуын оған деген малықтағы, мемлекеттегі кобалжулықтын көтерінкі болуымен байланыстыралы

Ауытқымалы мінез-кұлық коғам мүшетерігін копшілік тогозрына тарап, когамнын негізін шашқалууы мүмкін де жағ дайлар кездессан Мұндай қоғамның күйі өлеуметтік аярмия, ятии кожамный теформациялануы - тортпоскаеную леп аталады. Мундан жандайлар көбінесе олеуметтік айғарыстар, герен реформалар, соғыстар мен реколюциялық төңкерістер, басқа ал трі олеуметтік думпулер келінде Боллы.

«Аномия» длымы француздын «апотис» аетен созг петальде пайда болган, қазақшалағанда «анның бұзылуы» деген мағынаны билирелі. Э. Дюрктейм ознін теоричеычил бул утымлы аламның «өзді-өзі билеуін жоғалғуы», белгілі бір «норманын болмауы» деген магынада коспанили Бул ұғымның моны, от осынали масынады түсишүре келіп, аламбын когами тіршілігін реттекде опеуметтік нормалар, атамдартың мінез-құтқын реттеушт, баскарушы феномен болатындығын мойындайды

I Черников О.Ю. Лостоверная информация как посягителы тво на неприкосномечность частьой жизьи //Юрист. 2003-жыл. N.S.,

^{2.} Патапичка С.В. Личное мнение как принилегов от иска о отрерамации в средствих нассоном информации // Журнал российс кого прина, 2002 млел. N.S. 12 бет.

^{3.} Ерошенко К.Б. Гримзкински приноная защита чести и достоинстви зичности у Советское госудирство и прива, 1980 желя. No10, 141 6em

⁴ Бислии М.В. Конституционное право РФ Москва, 1998, 181 ōem.

^{5.} Чернаков О.Ю. Достоверная информация как посягительство на неприкосновенность частний жити //Юрист, 2003 жыл. №7. 2.1-25 őemmep

в. Потапенко С.В. О новитии диффанации в СМИ // Юрист. No1. 52 6em.

Эрослевский А. Лиффизиция // Законность, 1998. №12, 11

³ Гражданское прина / под редакцией Суханова Е.А. Москва, 2000, mon J. 736 bem.

^{4.} Потапенко С.В. О почетии оперфанации в СМИ // Юрист, 2002 Net, 52 6em

^{10.} Эрделевский А.М. Кампенсиция марального вреди инилил и кимментарии законодательства и судебной приктики Москва, 2000, 131 6cm

¹¹ Изканбек Герекүз Доланын дара дымарлары Алматы, 2001 SKILL.